

A FELVIDÉKI MAGYAROK MEGHURCOLTATÁSA A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN

THE VILIFICATION OF THE HUNGARIANS IN UPPER HUNGARY AFTER THE SECOND WORLD WAR

BÁNHIDY ANITA ÉVA munkatárs

Bánhidyi Antikvárium, Képerkeztetés és Galéria, Esztergom

Abstract

My research is actually based on the legal action proceedings and the correspondence of József Mindszenty, the Primate of Hungary and the Archbishop of Esztergom, who was profoundly studying the state of Hungarian and Slovak victims of the chauvinistic Czechoslovakian politics happening after the second World War both in Hungary and in Upper Hungary. He carried on extensive international correspondence about this topic and he often got reports about the vilification, calumny, and sufferings of his followers from priests, clergymen, and teachers. Using these as authentic source, I would like to present the Beneš politics, the provisions coming into force due to the government programme of Kassa, as well as the authentic story about the exchanges of the population and the deportations between 1945 and 1948 brought about by the agreement between Czechoslovakia and Hungary, whose aim was to discontinue the existence of Hungarian people in Upper Hungary and establish a pure Slavonic nation-state by all means.

1. Bevezetés

„A háború utólagos pusztításaitól kísért, menekültáradatokkal tarkított huszadik századi népvándorlásban mintegy 20 milliónyi ember kavargott, hogy „jogos nemzeti önvédelem” és a „kollektív bűnösség” irracionálissá fajult elvei szerint végre „rend” legyen Kelet-Közép-Európában.”¹

Előadásom, az esztergomi Prímási levéltár anyagain keresztül, elsősorban Mindszenty József hercegprímás peranyagaira, levelezésére támaszkodva kívánja bemutatni a második világháború utáni felvidéki magyarság meghurcoltatását, valamint a népességcserében érintett magyarországi szlovákság helyzetét. Mindszenty József hercegprímás komolyan foglalkozott a sovinszta csehszlovák politika magyar és szlovák áldozataival mind itthon, mind a Felvidéken. Kiterjedt nemzetközi levelezést folytatott e témában, s gyakorta kapott beszámolókat papjaitól, káplánjaitól, tanítóktól, a hívek meghurcoltatásáról, szenvedéseiről. Ezeket autentikus forrásként használva mutatom be a beneši politika, a kassai kormányprogram alapján életbe lépett törvényi intézkedések, valamint Csehszlovákia és Magyarország közös megállapodásai alapján megvalósult népességcsere, kétoldalú kitoloncolások hiteles történetét, melyek célja a felvidéki magyarság felszámolása, s egy tiszta szláv nemzetállam megteremtése volt minden eszközzel.

A Felvidék a második világháború után

A második világháborút követően a vesztesek oldalán fegyverszüneti egyezményre kényszerült Magyarország északon az 1938-as bécsi döntés értelmében visszacsatolt területeket meg akarta tartani. A visszatért 11 973 km² területen élő 1 millió 60 ezer ember² sorsáról azonban ismét a nagyhatalmakat befolyásoló Eduard Beneš döntött.

Az az Eduard Beneš,³ aki még a november 2-i végleges döntés előtt emigrációba vonult hivatalából, s először Londonban próbálta megnyerni ügyének a brit, majd Moszkvában a szovjet diplomáciát. Utóbbit sikerrel. Így a második világháborút lezáró párizsi békekonferencián a német nép ellen felhasznált kollektív bűnösség elvét hangoztatva, majd azt a magyar nemzetiségre kiterjesztve követelte az északi határsáv visszacsatolását Csehszlovákiához, s az itt élő magyarság egyoldalú kitoloncolását Magyarországra. Azonban a brit diplomácia a magyarok egyoldalú kiutasítását elfogathatatlannak tartotta, s így a kasai kormányprogram kihirdetőjének elsőre kevésnek bizonyult a szovjet-orosz támogatás.

Beneš a nemzetközi nyomás ellenére „államelnöki tisztségét” saját maga által legitimizálva mégis kiadott 89 elnöki dekrétumot⁴ a tiszta szláv csehszlovák állam megteremtése jegyében. Így a békekonferencia által ismét kisebbségi sorsba került felvidéki magyarokat állampolgárságuktól megfosztva a kollektív bűnösség elve alapján kezelték a csehszlovák hatóságok: „A cseheknek és a szlovákoknak a német és magyar kisebbségekkel kapcsolatos szörnyűséges tapasztalatai – hiszen a kisebbségek nagyjából a köztársaság ellen irányuló hódító politika eszközének bizonyultak, s közülük elsősorban a csehszlovákiai németek kínálkoztak fel a cseh és szlovák nemzet elleni megsemmisítő hadjáratra – a megújított Csehszlovákiát mély és végleges beavatkozásra kényszerítik.”⁵ (33/1945. sz. dekrétum).

Ez nyolcszázezer ember jogainak semmibe vételét, hivatalaiból, munkahelyeikről való kiűzetését, nyugdíjuktól való megfosztását jelentette, s ezzel egyetemben megszűntek a kisebbség oktatási és kulturális intézményei, nem volt magyar újság-, lap-, könyvkiadás, eltűnt az anyanyelv gyakorlásának minden fóruma. Az egyértelmű cél a felvidéki magyarok felszámolása volt.

2.1. A felvidéki magyarok kényszermunkára hurcolása, deportálások

Az 1945. szeptember 19-én kiadott 1945/71. számú elnöki rendelet munkaszolgálatra kötelezte mindazokat, akik elveszítették állampolgárságukat. Minden 14 és 60 év közötti férfit, valamint 15 és 50 év közötti nőt érintett a rendelet bizonyos kivételekkel (például az állapotos nőket terhességük utolsó három hónapjában, valamint a szülés utáni három hónapban még nem lehetett kényszermunkára kötelezni).⁶ „Az 1945/88. számú elnöki rendelet általános munkakötelezettséget írt elő a felnőtt, munkaképes lakosság részére...”⁷ Ez a dekrétum új fejezetet nyitott a deportálások történetében, mert össze kívánta hangolnia a déli járások kolonizációs terveit, valamint Szlovákia belső telepítési terveit a csehországi munkaerőhiánnyal és a közmunkával.⁸ A deportálások első hulláma minimum 9 ezer, más források szerint 12 ezer főt érintett. A második hulláma, melynek egyértelmű célja volt, hogy a hezitáló magyar kormányt rákényszerítse az ún. lakosságcsere-egyezmény aláírására kb. 40–60 ezer főt érintett. A csehországi munkaerőpiacon 1946 februárjában emellett megközelítőleg 250 ezer főre lett volna szükség a gazdasági élet megfelelő működtetéséhez, s a Földművelésügyi Minisztérium első sikertelen munkaerő-toborzási kísérleteit követően a kért szlovák „baráti segítség” eredményeképpen 200 ezer szlovák család vállalt munkát északon, s a magyar önkéntesek – zömmel reszlovakizáltak – több, mint 1900-an⁹ tele-

pültek át. 1946 szeptemberétől csehszlovákiai közmunkára kötelezték a 16–55 év közötti magyar férfiakat, illetve 18–45 év közötti nőket. Ez utóbbi – Vigh Károly írása alapján – 73 ezer felvidéki magyart érintett, s mint a második hullám, csak 1947. február 25-ével fejeződött be.¹⁰ Az alábbi visszaemlékezés sokatmondóan számol be erről: „...ott behajtottak minket egy gyár udvarára és fölállítottak hármas sorba. Elkezdődött az embervásár... úgy hordtak szét bennünket a cseh parasztok...”¹¹.

2.2. A Lakosságcsere-egyezmény

1946. február 27-én Budapesten a magyar és a csehszlovák szerződő felek aláírták az ún. lakosságcsere-egyezményt. Ennek értelmében Csehszlovákiában a helyi bizottságok és a járási irányítók kijelölték a kitelepítésre ítélt magyar családokat, ingó és ingatlan vagyónukat a háborús jóvátétel fejében lefoglalták, s a többnyire Magyarországról a helyükbe áttelepített szlovákokat ültettek. A lakosságcsere-egyezmény elsődleges célja volt, hogy a brit diplomácia kérésének eleget téve, vagyis a magyarokat nem egyoldalúan átdobva a határon, a magyarországi szlováksággal a csehszlovákiai magyarságot kicserélve tiszta szláv nemzetállam jöjjön létre.¹² A csehszlovák hatóságok annyi magyart utasíthattak ki a lakosságcsere jegyében a Felvidékről, amennyi áttelepülni kívánó szlovákot tudtak felmutatni a magyar oldalon. Így történt, hogy 92 390 fős listát nyújtottak be első körben. Ebből közel harmincezer fő háborús halott vagy hadifogoly volt. Az egyezmény alapján létrejött CSÁB¹³ – Csehszlovák Áttelepítési Bizottság – intézte a magyarországi szlovákok összeírását. Ennek a magyarok összegyűjtését végző megfelelője volt a MÁK¹⁴ – Magyar Áttelepítési Kormánybizottság – Jócsik Lajos államtitkár vezetése alatt, melynek feladatai közé tartozott az érdekvédelem is. A magyarok kijelölése a 33-as számú elnöki dekrétum alapján történt. Mivel a CSÁB hivatalnokai, illetve a községi bizalmiak a nemzetiség meghatározásának alapjául a nyelvtudást vették, a csehszlovák hatóságok adatai sok esetben Magyarországon 1946-ban 450 ezer szlovák nemzetiségű emberről beszélnek.

2.3. A magyar nemzetiség széttelépítése, belső telepítések

Az előbbi módszerrel – miként az idézet is jelzi – az országban maradó nemzetiségek széttelépítésével a csehszlovák államvezetés egyik fő célja volt, hogy az egyes területeken – főként a magyar többségű vidékeken – a magyarok számarányát csökkentsék.

Ezt a 27/1945. számú elnöki dekrétum alapján tették, mely szerint a belső telepítés folyamata „visszahelyezi a szláv elemet a tőle közel ezer esztendeje elvett területre”.¹⁵

Az észak-déli irányban végrehajtott telepítést a csehszlovák vezetés, valamint a hatóságok a külföld előtt következetesen a cseh területekről kiutasított szudétánémetek nyomán fellépő munkaerőhiány pótlásával indokolták, azaz belső migrációnak tüntették fel.¹⁶ A cseh, majd később a szlovák kommunisták is támogatták a folyamatot.¹⁷

2.4. A magyar nemzetiség reszlovakizációja

A deportálásokhoz és a lakosságcsereből adódó kitelepítésekhez hasonlatosan a reszlovakizáció is folyamatokban, több szakaszban ment végbe. Az ún. Reszlovakizációs Bizottság és a Szlovák Liga együttes kezdeményezésére indultak meg az intézkedések,¹⁸ a járásonkénti szervezőkkel karöltve. A második szakaszban a reszlovakizáció azokra a járásokra koncentrált, ahol a magyarok számaránya még mindig meghaladta a 25%-ot. A reszlovakizáltak, magukat szlováknak vallók visszakapták állampolgárságunkat a 33/1945.

elnöki rendelet ellenére is. Ideológiai szempontból ez azt jelentette, hogy „újra” szlováknak tekintették magukat, visszatérhettek eredeti nemzetiségükhöz. A visszaszlovákosítás lényege szintén a tiszta szlovák állam megteremtése volt, folyamatos agitációval, fenyegetéssel, a szlovák nyelv hivatalossá tételével, s azzal az ígérettel, hogy a reszlovakizáltak az államalkotó nemzet tagjaivá válnak.¹⁹ Emellett köztes vezetői döntésekkel Benešék igyekeztek kizárni azt, hogy az egyes rendelkezések a magyar nemzetiségi lakosságban átfedésekkel járjanak. Ezt támasztja alá a csehszlovák kormány 1946. június 21-i határozata is, amely amíg nem lesz ismeretes a békekonferencia határozata a lakosságseregegyezményről, a következőképpen rendelkezik: „...a reszlovakizációs kérvények intézésénél ügyeljenek arra, hogy ne veszélyeztessék a az említett egyezmény alapján kijelölt személyeken felül további 150 000 magyar esetleges kitelepítését...ne reszlovakizálják az árulónak nyilvánítható kollaboránsokat...nem szükséges reszlovakizálni azokat a személyeket, akik Szlovákia déli-délkeleti ún. kitelepítési körzetében laknak...”

Mindemellett a csehszlovák hatóságok által lefolytatott népbírószági perek segítségével nyilvánítottak háborús bűnössé magyarokat. Ezek száma 1946 végére elérte a 75 ezer főt.²⁰

3. Mindszenty József hercegrímás és a felvidéki magyarok

Mindszenty József veszprémi püspök huszonnégy óra gondolkodási idő után vállalta el a nehéz időben kimért feladatot, s 1945. október 7-én esztergomi érsekké, a következő évben bíborossá szentelték. Mindszenty József bíboros-érsek mindvégig szembeszállt a kommunista ideológiával, politikával, ragaszkodott az egyház társadalmi szerepének megőrzéséhez.

A felvidéki magyarok meghurcoltatásával, szülőföldjükről való elűzetésével kapcsolatban hivatalos és nyílt levelekkel fordult a győztes nyugati hatalmak vezetőihez közvetlenül, vagy nagyköveteik útján. Kérte XII. Pius segítségét: „Mélységes fájdalommal, de szentségedtől alázatos bocsánatért esedezve immár lelkiismeretem parancsára mulaszthatatlan kötelességből vagyok kénytelen rámutatni arra, hogy a Csehszlovákiának odaígért magyar felvidék magyarsága kétségbeesett sorsát és végpusztulását nem tudjuk hallgatva tovább nézni.”²¹ Szót emelt többek között – körleveleiben, beszédeiben is – a párizsi békekonferencia irányadóihoz, az igazságos béke érdekében az 1947. évi választási csalások, a vallásüldözés, az egyházi iskolák államosítása ellen, s kitartóan értekezett minden fórumon a csehszlovákiai meghurcoltatásokat elszenvedő magyarok és németek érdekében: „Esztergomi székfoglalásom után, 1945. október 15-én körlevélben tártam a közvélemény elé a szlovákiai magyarság tragikus sorsát ... a kitelepítés terve roppant rémületet okozott...: miután már kimerítettem minden hivatalos és egyéb közbenjárásnak a lehetőségét, ismét a sajtó segítségéhez fordulok, hogy a társadalom minden rétegének, valamint Magyarország és a külföld illetékes hatóságainak figyelmét az áttelepítések és a kitelepítések szélsőséges és kegyetlen lefolytatására...”²²

3.2. Mindszenty József hivatalos levelezése a tárgyban

A meghurcoltatás éviben Mindszenty számos alkalommal fordult külképviselleteken keresztül a brit vagy az amerikai diplomáciához (Arthur Schoenfeld amerikai követhoz) a felvidéki magyarok ügyében. Levelei forrásértékűek, melyek beszámolnak a magyarok helyzetéről, valamint vázolják a külképviselletekkel folytatott diskurzusok diplomáciai lehetőségeit: „A nők, gyerekek élelem, ruha nélkül, német, orosz és cseh által mindenéből

kifosztva szintén elpusztul. A magyar iskolákat bezáratták, mindenkit bekényszerítettek a szlovák iskolába. A szövetségesek az emberi jogokat ígérték Európa népeinek. Ami történik a csehek részéről, az nem emberi jog, az a legrutább német fascizmus és bizonyára nem találkozik az angolszász hatalmak tetszésével.”²³

A legtöbb levél, dokumentum 1946. február 27-ét követően, azaz a lakosságcsere-egyezmény aláírása után született, s a csehszlovák vezetés írott ígéreteiben való megbízhatatlanságára, valamint a szlovákok felvidéki területre történő legújabb kori betelepülésére hívja fel a külföld figyelmét: „...amelyen 1.085.000 ezer magyar él, amely számból 750 ezer egységes etnikai tömböt alkot teljes egységben az anyaországban élő magyarsággal... Ennek a vidéknek a lakossága 90%-ban magyar, ... minthogy a szlovákok erre a vidékre 1918 után mint telepesek jöttek.”²⁴

A megállapodást feltételek nélkül elfogadó magyar külügyminiszterről, Gyöngyösi Jánosról – akihez szintén számos írás érkezett az érsek aláírásával – így nyilatkozik: „A részben népesség cserére vonatkozó megegyezést ilyen körülmények között (ti.: tömeges kiutasítások, Csehszágba deportálás, a 33-as és a 88-as számú elnöki dekrétumok alapján) írta alá Gyöngyösi külügyminiszter február 27-én. Az egész megegyezés szláv-orosz ideológiát lehet ... és meg kell jegyeznünk, hogy Gyöngyösi maga is szláv eredetű.”²⁵

Az 1947-es év újabb levelezést indított el az érseki palotából a brit külügyminisztériumba. Ernest Bevin külügyminiszterhez, a második deportálási hullám végén – amikor több mint negyvenezer főt telepítettek át. Bevin februárban kapott üzenetet a hercegprímástól, a következő zárással: „Amikor tehát ebben a formában is igazságot kérek és könyörgök a szlovákiai magyarok számára, egyben a békének ezt a művét is szolgálom, a Magyarországra nézve oly kemény és megpróbáltatást jelentő béke művét. Ezt a békeművet elsősorban azoknak a hatalmas nemzeteknek és vezetőiknek kell támogatniuk, akik az ehhez szükséges lehetőségekkel és hatalommal rendelkeznek. Ennek a nagy célnak az érdekében írom könyörgő soraimat.”²⁶

A brit körök figyelmét nemcsak a világi, de az egyházi vonalon is igyekezett felhívni Mindszenty. Ennek megfelelően küldött levelet Bernard Griffin westminsteri érsekhez, s igyekezett kihangsúlyozni az éppen napirenden lévő deportálások embertelen végrehajtását, nem titkolva, hogy ellentétben a politikusokkal, a pásztorra inkább lelken, keresztényi hitén keresztül próbál hatni levelével: „A deportálást egy közmunka-dekrétum ürügyén intézik,... A terhes és gyerekes anyák mentességet élveznek. A csehszlovák hatóságok ezzel szemben 7-8 hónapos terhes és néhány hónapos szoptatós anyákat is, valamint szülő, de az elszállítás folytán abortáló asszonyt férjüktől elválasztva deportálnak.”²⁷

Számos levél született, mely XII. Pius pápa a segítségét kéri, illetőleg őt tájékoztatja a kisebbségi sorsban, kisebbségi és emberi jog nélkül élő kiszolgáltatottakról. A beszámoló típusú írások folyamatosan referálnak az eseményekről, kiegészülve a Magyar Püspöki Kar körleveleivel, kiáltványával a Szentatyának.

Összegzőképpen a válogatott levelekről elmondható, hogy 1945 ősze és 1948 karácsonya között Mindszenty József hercegprímás az egész világ előtt következetesen, egyedülként állt ki a felvidéki magyarok mellett, a baráti Csehszlovákia vezetése, az azt kiszolgáló hivatalnokrendszer és egyház, valamint a hallgatólag, majd tevékenyen a csehszlovák irányítást támogató magyar vezetés ellen.

3.3. Mindszenty Józsefnek íródott levelek a felvidéki magyarok helyzetéről, valamint a lakosságcsere ügyében agitált magyarországi szlovákság helyzetéről

A bíboros-érsekhez önszorgalomból vagy főpapi utasításra megírt leveleket tárgyalom itt röviden. Ezekhez sokszor csatolmányok is tartoznak, melyek a felmerülő adatok hitelességét igyekeznek igazolni. Így került az anyagba egy olyan dokumentum is, mely a Csehszlovákiából kiutasított papok névjegyzékét tartalmazza csatolmányként.²⁸ Az egyházmegyéhez tartozó plébánosok „kéretlenül” is beszámoltak Mindszentynek a felvidéki helyzetről. Ez esetben bizonyos Dombi Ferenc plébános-helyettes írt 1945 novemberében Észak-Komáromból, mivel hallotta, hogy a rádióban „a hercegprímás úr felemelte szavát”²⁹ értük, s ez mindnyájukat „vigasztalással töltötte el”.³⁰ A levél érinti a komáromi magyar szeminárium, valamint az ottani papság sorsát is, mely írója szerint az Olmützben tanácskozó csehszlovák püspököktől függ. Kikhez egyébként Mindszenty hiába írt a magyarság ügyében, és hiába kért tőlük támogatást hitükre hivatkozóan.

A plébánosi, tanítói levelek csoportja két részre bontható. Egyik részük a magyarok kálváriáját tárgyalja, attól függően, hogy a pap melyik faluban, filiában szolgált, s annak lakóit leginkább melyik dekrétum, intézkedés érintette. Másik részük a magyarországi tót ajkú lakosság agitációjáról szolgáltat fontos adatokat a lakosságcsere-egyezmény rendelkezéseit illetően. Először ezeket ismertetem. Kiemelkedik közülük Vándor József csévi plébános-helyettes levele Mindszenty József hercegprímásnak, 1946. szeptember 6-i keltezéssel.³¹ A levél alapján elmondható, hogy az itteni tót ajkú lakosság általában félelemmel tekintett a lakosságcserevel kapcsolatos áttelepítési hullámra, s kezdettől fogva inkább elutasította azt: „Hiveim túlnyomó része kezdettől fogva visszautasította ezeket a törekvéseket, s aggodalommal gondolt arra, hogy az általános kényszerkotelepítés következtében mindnyájuknak itt kell hagyni szülőföldjüket.” A levél kitér arra is, hogy még az egyezmény aláírása előtt létrejött ún. Antifasiszta Front sovíniszta gyűlöletkeltéssel egybekötött magyarellenos kampányba kezdett a Sloboda c. lapjában, és folyamatos népgyűléseken agitált a lakosságcsere érdekében. Részletesen beszámol a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság munkájáról. Esszerint az első gyűlést Cséven 1946. január 6-án tartották, s bár a prágai egyezmény értelmében csak két népgyűlést lehetett volna tartani, ezt a csehszlovák hatóságok nem tartották be, sőt még az utolsó gyűlés után is több programot szerveztek. Így került sor az elsősorban szintén propagandacélokat szolgáló pozsonyi nemzeti színház előadására március 21-én, a vándormozi előadásaira, valamint a szlovenszkoí tanítók énekkarának bemutatójára, melyeken a lelkes népszónokok minden tót népdal után agitáltak a szlovák hazába való átköltözésre. A gyűléseken javarészt értelmiségiek agitáltak az embereket. Több tanár, tanító, három katolikus pap, valamint Srobár miniszter, egy másik képviselő és egy mérnök álltak a pódiumra. A levelet jegyző plébános-helyettes szerint is egyértelmű, hogy a népre leginkább hatni, s a tömegekkel a közös hangot megtalálni elsősorban a papok tudták. Ahogyan Vándor plébános-helyettes írja: „Sajnos a múltbeli és az időserű sérelmek és igazságtalanságok felhánytorgatásával és a propagandaeszközök válogatás nélküli felhasználásával ők is túlzásba estek.” Így igyekeztek bizonygatni azt is, hogy a most Cséven és környékén fellelhető tótok valójában a nagy cseh-morva birodalom minden történelmi vihart átvészelt, itt maradt maradékai. Ennek bizonyítására a plébániát is felkeresték, azonban a Historia Domus-ban a következőt találták: „...elegendő volt legrégibb (1715) és újabb anyakönyveinkben előforduló családnevek és a most is meglévő nyelvjárási sajátosságok futólagos megfigyelése annak megállapításához, hogy mind a csévi, mindpedig a többi környékbeli községek szláv lakossága a török kiűzése után az esztergomi főkáptalan nagyszombatvidéki birtokairól idetelepített jobbágyok utódai.” „A

nyílt propaganda mellett” a CSÁB tisztviselői és megbízottai minden alkalommal éltek a suttagó, házról-házra járó információterjedés erkölcsstelen eszközeivel. Esténként házaknál jelentek meg, amikor vélhetően mindenki otthon tartózkodott, és szép szóval meggyőzés-sel, hazugságokkal, túlzó ígéretekkel igyekeztek elsősorban a családfőket meggyőzni az áttelepülés előnyeiről. Miután a jelentkezők száma korántsem hozta a várt eredményt, a hivatalnokok riogattak is: „A magyar kormány olyan egyezményt írt alá Moszkvában, hogy az oroszok még 8 évig maradhatnak Magyarországon. Ukránokat fognak telepíteni Magyarországra. Magyarországon forradalom lesz, mert az itteni állapotok egyre rosszabbodnak. Ezt nem lehet kibírni sokáig, hogyha háború lesz, az összes férfiakat elviszik, mert az oroszok nem bíznak a magyarokban. A magyarországi tótokat Szibériába fogják deportálni, mert ezek megtagadták a szláv testvériséget.”

Végül egy levél a felvidéki oldalról. Az egyedi jelentőséggel bíró, kézzel írt, szabatos, gondos munka Bokor Ferenc kántortanító műve, aki 1947. június 11-i felkérésétől 1948. szeptember elsején kelt utolsó leveléig tájékoztatja faluról-falura utazva, gyalogolva vagy biciklizve Mindszenty Józsefet. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a mintavétel intervallumába beletartozik a lakosságcsere-egyezmény követeztében folyó átköltöztetés nagy része, és az 1946 nyara óta folyamatosan tartó reszlovakizációs propaganda. A vizsgált településen 1947 nyarára már lezajlott az első, illetve a második deportálási hullám, s így a belső telepítések zöme is. Mindemellett viszont folyamatos volt a menekülés, átszökés Magyarországra, melyről az adatok több mint 10 000 főről szólnak. A kántortanító által felvett adatok az adatfelvétel napjáig – az előbb felsorolt nemzetiség-ritkító tevékenységek alapján – végbement változásokat számszerűen igyekeznek bemutatni. Az egyes falvakban, településeken általában az adatokat a lelkész, a kántortanító, vagy ezek hiányában egy-egy megkérdezett lakos szolgáltatja. A hercegprímás Bokornak Ferencnek a „kérdéseket is megadta”,³² a konfiskálásokról ipolysági adatok alapján így számol be: „Novembertől januárig az Ipolyságon ülésezett egy bizottság, közönséges telepesekből, akiknek feladatuk volt, a falvakat sorba nézve minden egyes földbirtokosról megállapítani, konfiskálják-e a vagyonát, vagy meghagyják. A határozatok 85%-ban a konfiskálás mellett szóltak. Működésük belső és bizalmas volt. Ítéletük föllebbezhetetlen.”³³ Később a levél további részében azonban még hozzászól a földkérdéshez a következőt: „Kormányrendelet szerint magyarnak is meghagyható 50 hektár, ha nem volt fasiszta. – Köztársaság elnöki rendelet értelmében minden magyar és német elvesztette az állampolgárságát. Tehát magyar mégsem kaphat 50 hektárt.”³⁴ „...minthogy a feni személyeket (ti. akiktől konfiskáltak) személyesen ismerem, bátran jegyezhetem meg, itt nincs egyébről szó, mint a vagyonosabbak eltávolításáról. A bűnkeresés erőszakolt.”³⁵ A reszlovakizációt illetően a szerző megjegyzi: „a reszlovakizáció nem döntő semmiben, a reszlovakizáltat továbbra is magyarnak tekintik, különösen ha kér valamit...”³⁶ Ezt támasztja alá az is, ami Horváti filiában történt – de a kántortanító szerint számos más helyen is előfordult –, hogy olyat is deportáltak, vagy olyan is kapott „fehér lapot”, aki reszlovakizált. Ily módon a rendelkezésünkre álló, az aláíró ívek alapján nyilvánosságra került hivatalos számokkal is óvatosan kell bánni. Van számos olyan család vagy egyedülálló személy, akit egyszerre több meghurcoltatás is ért. Bokor Ferenc a Pozsonypüspökiben hallottak, tapasztaltak részletes leírásával kezdi a jelentést. Általánosan jellemző a térségben, az idő múlásával is egyre inkább, hogy a nyugdíjak, fizetések folyósítását a magyar nemzetiségűek részére beszüntetik, vagy azok lassan elmaradnak. A hivatalokban, a közlekedésben, az élelmiszerjegyek vagy a bolti kiszolgálás terén egyre inkább úgy tűnik hátrány magyarnak lenni.³⁷ Az oktatásban, kulturális téren is rossz a helyzet: „a szülők, akik gyermekeiket beíratják, panaszkodtak, hogy még a gyermekeket is üldözik. Verik őket.”³⁸ Tökéletes a faji diszkrimináció és üldöztetés.

Bokor a továbbiakban megjegyzi: „A zsidó deportálások idején a római katolikus pap-ság felemelte szavát az embertelenség ellen. Megtette a magáét, megtette amit megtehetett. S most? Nincs tudomásom róla, hogy a csehszlovákiai r. kat. Püspöki kar tiltakozott volna a felvidéki magyarság testi lelki sanyargatása miatt.”³⁹

Bokor Ferenc kántortanító munkája is hozzájárult ahhoz, hogy rövid, de átfogó képet kapjunk a felvidéki magyarság 1945 és 1948 között kezdődött kálváriájáról. Az immár történelmi tények, a vitatott számadatok és az egyre részletesebb korpépet nyújtó forrás-anyag mellett fontos az egyén, a lélek, mely megélte, majd továbbörökítette mindazt a megaláztatást és igazságtalanságot, melynek elismerésére és jelképes kárpótlására nem hajlik semmilyen magasabb közösségi fórum, szervezet. Az érintett országok között pedig a ténykérdésben nincs meg az egyetértés: „Az ember otthont és hazát akar, s ez a haza az emberek többsége számára nem valamilyen önként választott idegen város, ahol akad kenyér és fedél a vándor számára, hanem ősi kötöttség. Az ember, akit a népi egység érdekében kitaláznak ebből a titokzatos kapcsolatból és szerződésből, jó lesz állampolgárnak, jó lesz mesterembernek máshol is, de nem lesz otthon többé sehol.”⁴⁰

Jegyzetek

1. **Molnár Imre–Varga Károly** (1992): Hazahúzott a szülőföld...visszaemlékezések, dokumentumok a szlovákiai magyarság Csehországba deportálásáról, 1945–53. Püski Kiadó. Budapest. 11. old.
2. **Raffay Ernő** (1990): Trianon titkai, avagy hogyan bántak el országunkkal... Budapest. 79. old.
3. **Eduard Beneš** (1884–1948) jogi doktor, politikus. Először 1915-ben emigrál, Párizsba. 1916-ban a Csehszlovák Nemzeti Tanács titkára, 1918-ban az ideiglenes csehszlovák kormány bel- és külügyminisztere. 1919–20 a versaillesi békekonferencián a csehszlovák delegáció tagja.
4. **Szarka László** (2002): Edvard Beneš elnöki dekrétumairól. História, 2002. 02.
<http://www.historia.hu/archivum/2002/0202szarka.htm>
5. Uo.
6. **Vadkerty Katalin** (2007): A kitelepítéstől a reszlovakizációig, 1945–1948. Kalligram Kiadó. Pozsony, 20. old.
7. Uo.
8. **Vadkerty Katalin** (2007): A kitelepítéstől a reszlovakizációig, 1945–1948. Kalligram, Kiadó. Pozsony. 20. old.
9. **Vadkerty Katalin** (2007): A kitelepítéstől a reszlovakizációig, 1945–1948. Kalligram Kiadó. Pozsony. 31. old.
10. **Vígh Kátoly** (1997): A szlovákiai magyarság sorsa 1938-tól napjainkig. Antológia Kiadó. Lakitelek. 15–20. old.
11. **Molnár Imre–Varga Károly** (1992): Hazahúzott a szülőföld...visszaemlékezések, dokumentumok a szlovákiai magyarság Csehországba deportálásáról, 1945–53. Püski Kiadó. Budapest. 11. old.
12. A potsdami konferencián a csehszlovák kormány már előjáróban rendezni szeretne volna a magyarok ügyét, ahogyan a németekét. Vladimír Clementis külügyi államtitkár folyamatosan lobbizott a brit-amerikai politikai köröknél a népcsere és a fennmaradók egyoldalú kitelepítésének támogatásáért, sőt „népszerűsítő hadjárata” még az államokba szakadt magyarok és csehek ellenszenvét is kivívta.
13. **Vadkerty Katalin** (1999): A belső telepítések és a lakosságcsere. Kalligram Kiadó. Pozsony. 95. old.
14. Uo. 132. old.
15. Uo. 28. old.
16. Uo.

17. Uo. 77. old.
18. **Vadkerty Katalin** (1993): A reszlovakizáció. Kalligram Kiadó. Pozsony. 103. old.
19. Uo. 109. old.
20. Háborús bűnössé nyilvánították azokat is aki az 1938-as bevonuláskor zászlót lengettek.
21. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/19. 297.
22. **Mindszenty József** (1988): Emlékirataim. Tirol, 150–151. old.
23. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/19. 039. old.
24. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/19. 032. old.
25. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/19. 032. old.
26. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/19. 127. old.
27. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/19. 173. old.
28. Prímási Levéltár, Esztergom. V-7aa/19. 188–189. old.
29. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/19. 053. old.
30. Uo.
31. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/20. 097–107. old.
32. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/20. 202. old.
33. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/20. 207. old.
34. Prímási Levéltár, Esztergom. Uo. 214. old.
35. Uo. 217. old.
36. Uo. 208. old.
37. Prímási Levéltár, Esztergom. V-700/20. 234. old.
38. Uo. 235. old.
39. Uo. 248. old.
40. **Márai Sándor** (2004): Ajándék a végzettől. Helikon Kiadó, 63. old.

Felhasznált irodalom

- A Mindszenty Bűnügy okmányai. Budapest. 1949. január.
- Fejezetek a csehszlovákiai magyarság történetéből. Pozsony. Kalligram.
- Janics Kálmán** (1980): A hontalanság évei. München.
- Kahler Frigyes** (1998): A főcsapás iránya Esztergom. Magyarországi Mindszenty Alapítvány. Budapest.
- Dušan Kováč** (2001): Szlovákia története. Kalligram Kiadó. Pozsony.
- Mészáros István** (szerk.): Mindszenty, Egy „kultusz” a XXI. Században. A Mindszenty-tisztelet története. Budapest, 2005. Kairosz Kiadó.
- Mindszenty József** (1988): Emlékirataim. Tirol.
- Mindszenty József a népbíróság előtt. (1989) Pannon Kiadó.
- Molnár Imre–Varga Kálmán** (1992): Hazahúzott a szülőföld...visszaemlékezések, dokumentumok a szlovákiai magyarság Csehországba deportálásáról, 1945–53. Püski Kiadó. Budapest.
- Popély Árpád, Stefan Sutaj, Szarka Gyula** (szerk.): Beneš-dekrétumok és a magyar kérdés 1945–1948. Máriabesnyő–Gödöllő, 2007. Attraktor Kiadó.
- Raffay Ernő** (1990): Trianon titkai, avagy hogyan bántak el országunkkal... Budapest.
- Romsics Ignác** (2003): Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó. Budapest.
- Szekfű Gyula** (szerk.): A magyarság és a szlávok. 2000. Budapest.
- Ujváry Zoltán** (1991): Szülőföldön hontalanul. Magyarok deportálása Csehországba. Vox Nova Rt. Pozsony.
- Vadkerty Katalin** (1993): A reszlovakizáció. Kalligram Kiadó. Pozsony.
- Vadkerty Katalin** (1999): A belső telepítések és a lakosságcseré. Kalligram Kiadó. Pozsony.
- Vadkerty Katalin** (2007): A kitelepítéstől a reszlovakizációig, 1945–1948. Kalligram Kiadó. Pozsony.
- Vígh Károly** (1997): A szlovákiai magyarság sorsa 1938-tól napjainkig. Antológia Kiadó. Lakitelek.